

Θρησκευτικός αυτοπροσδιορισμός των Ουκρανών, στάση απέναντι στη δημιουργία μιας ενιαίας Ορθόδοξης Εκκλησίας και στο νόμο για την απαγόρευση ορισμένων θρησκευτικών οργανώσεων

Δελτίο Τύπου του Αντόν Γκρουσέτσκι, Εκτελεστικού Διευθυντή του KIIS

Από τις 20 Σεπτεμβρίου έως τις 3 Οκτωβρίου 2024, το Διεθνές Ινστιτούτο Κοινωνιολογίας του Κιέβου (KIIS) διεξήγαγε τη δική του πανουκρανική δημοσκόπηση κοινής γνώμης, Omnibus, στην οποία πρόσθεσε με δική του πρωτοβουλία ερωτήσεις σχετικά με τον θρησκευτικό αυτοπροσδιορισμό του πληθυσμού, ενώ ένας από τους πελάτες πρόσθεσε ερωτήσεις σχετικά με τη στάση απέναντι στη δημιουργία μιας ενιαίας Ορθόδοξης Εκκλησίας και τον νόμο για την απαγόρευση ορισμένων θρησκευτικών οργανώσεων. Η μέθοδος των τηλεφωνικών συνεντεύξεων (computer-assisted telephone interviews, CATI) που βασίζεται σε τυχαίο δείγμα αριθμών κινητής τηλεφωνίας (με τυχαία δημιουργία αριθμών τηλεφώνου και επακόλουθη στατιστική στάθμιση) σε όλες τις περιοχές της Ουκρανίας (έδαφος που ελέγχεται από την κυβέρνηση) εφαρμόστηκε για τη λήψη συνεντεύξεων από τους 2004 ερωτηθέντες. Η έρευνα διεξήχθη με ενήλικες πολίτες της Ουκρανίας (ηλικίας 18 ετών και άνω) που κατοικούσαν στο έδαφος της Ουκρανίας που ελέγχεται από την κυβέρνηση της Ουκρανίας κατά τη στιγμή της έρευνας. Το δείγμα δεν περιελάμβανε κατοίκους των εδαφών που δεν ελέγχονται προσωρινά από τις ουκρανικές αρχές (ωστόσο, ορισμένοι ερωτηθέντες ήταν εσωτερικά εκτοπισμένοι που μετακινήθηκαν από τα κατεχόμενα εδάφη), ενώ η έρευνα δεν διεξήχθη με πολίτες που μετακόμισαν στο εξωτερικό μετά τις 24 Φεβρουαρίου 2022.

Τυπικά, υπό κανονικές συνθήκες, το στατιστικό σφάλμα ενός τέτοιου δείγματος (με πιθανότητα 0,95 και λαμβάνοντας υπόψη την επιρροή σχεδιασμού 1,3) δεν υπερβαίνει το 2,9% για δείκτες κοντά στο 50%, το 2,5% για δείκτες κοντά στο 25%, το 1,7% για δείκτες κοντά στο 10% και το 1,3% για δείκτες κοντά στο 5%.

Σε καιρό πολέμου, προστίθεται μια ορισμένη συστηματική απόκλιση επιπλέον του ανωτέρω τυπικού σφάλματος. Παράγοντες που ενδέχεται να επηρεάσουν την ποιότητα των αποτελεσμάτων σε «περίοδο πολέμου» αναφέρθηκαν προηγουμένως από το KIIS.

Σε γενικές γραμμές, πιστεύουμε ότι τα αποτελέσματα που προέκυψαν εξακολουθούν να διατηρούν υψηλή αντιπροσωπευτικότητα και μας επιτρέπουν να αναλύσουμε τις στάσεις του κοινού αρκετά αξιόπιστα.

Θρησκευτικός αυτοπροσδιορισμός του πληθυσμού της Ουκρανίας

Υπάρχουν διαφορετικές προσεγγίσεις για τον προσδιορισμό του θρησκευτικού αυτοπροσδιορισμού του πληθυσμού. Στις τακτικές έρευνές μας για την παρακολούθηση, χρησιμοποιούμε την ακόλουθη προσέγγιση: αρχικά, οι ερωτηθέντες ρωτήθηκαν «Σε ποιο δόγμα ή θρησκεία, εάν υπάρχει, ανήκετε;», όπου αναφερόταν η Ορθοδοξία / ο Ελληνοκαθολικισμός / κ.λπ. Στη συνέχεια, εάν ο ερωτώμενος απαντούσε ότι θεωρεί τον εαυτό του Ορθόδοξο, του γινόταν μια πρόσθετη ερώτηση «Και σε ποια Ορθόδοξη Εκκλησία ανήκετε;» και διαβάστηκαν στον ερωτώμενο μόνο δύο επιλογές: «Η Ορθόδοξη Εκκλησία της Ουκρανίας (που δημιουργήθηκε μετά την Ενωτική Σύνοδο της Ουκρανικής Ορθόδοξης Εκκλησίας του Πατριαρχείου Κιέβου, της Ουκρανικής Αυτοκέφαλης Ορθόδοξης Εκκλησίας και μέρους των επισκόπων της Ουκρανικής Ορθόδοξης Εκκλησίας του Πατριαρχείου Μόσχας)» και «Η Ουκρανική Ορθόδοξη Εκκλησία - Πατριαρχείο Μόσχας». Η επιλογή «Ορθόδοξη Εκκλησία χωρίς προσδιορισμό» δεν διαβάστηκε, αλλά θα μπορούσε να σημειωθεί εάν ο ερωτώμενος επέμενε σε αυτήν. Ο παρακάτω πίνακας δείχνει τη δυναμική του θρησκευτικού αυτοπροσδιορισμού του πληθυσμού της Ουκρανίας το διάστημα 2020-2024.

Όπως μπορείτε να δείτε, σε σύγκριση με τον Ιούλιο του 2022, ο θρησκευτικός αυτοπροσδιορισμός δεν έχει αλλάξει σχεδόν καθόλου. **Η πλειονότητα των Ουκρανών - το 70% - θεωρεί τον εαυτό της ορθόδοξο. Μεταξύ αυτών, ο μεγαλύτερος αριθμός - 56% όλων των ερωτηθέντων αυτοπροσδιορίζονται ως ανήκοντες στην (Αυτοκέφαλη) Ορθόδοξη Εκκλησία της Ουκρανίας. Ένα άλλο 7% αυτοπροσδιορίζεται με την Ορθόδοξη Εκκλησία «χωρίς προσδιορισμό» και το 6% - δηλαδή το 8% όλων των ορθοδόξων κατοίκων της Ουκρανίας- με την Ουκρανική Ορθόδοξη Εκκλησία του Πατριαρχείου Μόσχας.**

Ακολουθούν οι άθεοι (12%) (θα πρέπει να σημειωθεί ότι μεταξύ των «άλλων» απαντήσεων, ορισμένοι ερωτηθέντες δήλωσαν ότι είναι «αγνωστικιστές», «άπιστοι» κ.λπ., δηλαδή δεν ήθελαν να θεωρούν τους εαυτούς τους «άθεους», αλλά ανέφεραν κάποιες κοντινές ταυτίσεις) και όσοι θεωρούν ότι είναι μέλη της Ουκρανικής Ελληνοκαθολικής Εκκλησίας (7%). Όχι περισσότεροι από το 3% των ερωτηθέντων επέλεξαν άλλες επιλογές.

Πίνακας: Σε ποιο δόγμα/θρησκεία ανήκει ο ερωτώμενος;

	Ιουν 20	Ιουν 21	Ιουλ 22	Σεπ 24
Ορθόδοξη Εκκλησία:	71	72	72	70
(Αυτοκέφαλη) Ορθόδοξη Εκκλησία της Ουκρανίας	34	42	54	56
Μόνο Ορθόδοξη Εκκλησία (χωρίς προσδιορισμό)	22	12	14	7
Ουκρανική Ορθόδοξη Εκκλησία-Πατριαρχείο Μόσχας	15	18	4	6
Θεωρώ τον εαυτό μου αθεϊστή	8	7	10	12
Ελληνοκαθολική Εκκλησία	8	9	8	7
Προτεσταντική Εκκλησία	2	2	2	2
Άλλες εκκλησίες (π.χ. Μάρτυρες του Ιεχωβά κ.λπ.)	1	2	2	2
Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία	1	1	1	1
Ιουδαϊσμός	0*	0*	0*	0
Ισλάμ	0*	0*	0*	0*
Άλλο	1	4	3	4
Είναι δύσκολο να πω	6	2	2	3

* Τα ποσοστά ακολούθων του Ιουδαϊσμού και του Ισλάμ στην Ουκρανία εμφανίζονται στην έρευνα ως 0, διότι είναι κάτω του 1% και του ορίου «στατιστικού λάθους».

Στάση απέναντι στη δημιουργία μιας ενιαίας Ορθόδοξης Εκκλησίας

Η πλειοψηφία των Ουκρανών - 61% - υποστηρίζει την ιδέα ότι θα πρέπει να υπάρχει μόνο μία Ορθόδοξη Εκκλησία στην Ουκρανία. Ο αριθμός εκείνων που δεν υποστηρίζουν την ιδέα ανέρχεται στο 16% και ένα άλλο 20% είναι αδιάφορο για το θέμα.

Μεταξύ των πιθανών επιλογών για την ενοποίηση, η προσέγγιση κατά την οποία οι ιεράρχες και οι απλοί ιερείς της Ουκρανικής Ορθόδοξης Εκκλησίας του Πατριαρχείου Μόσχας προσχωρούν στην (Αυτοκέφαλη) Ορθόδοξη Εκκλησία της Ουκρανίας και γίνονται μέρος της απολαμβάνει της μεγαλύτερης υποστήριξης. Μόνο το 71% των ερωτηθέντων έχει διαμορφώσει τη γνώμη του για το θέμα αυτό. Μεταξύ αυτών, η πλειοψηφία - 78% - υποστηρίζει γενικά αυτή την προσέγγιση (όσον αφορά το συνολικό πληθυσμό, αυτό είναι 55%).

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων πιστεύει ότι μια τέτοια προσχώρηση είναι δυνατή μόνο για ιεράρχες και απλούς ιερείς της UOC-MP που δεν έχουν αμαυρωθεί με δεσμούς με τη Ρωσία. Η επιλογή αυτή υποστηρίζεται από το 47% του συνόλου των ερωτηθέντων και από το 66% όσων δεν έχουν διαμορφώσει γνώμη για το θέμα αυτό.

Η επιλογή να ενταχθούν απλώς όλοι οι ιεράρχες και οι ιερείς της Ουκρανικής Ορθόδοξης Εκκλησίας-Πατριαρχείο Μόσχας στην Ορθόδοξη Εκκλησία της Ουκρανίας (σ.μ. ανεξαρτήτως προηγούμενων δεσμών με τη Ρωσία) και να αποτελέσουν μέρος της υποστηρίχθηκε από το 8% του συνόλου των ερωτηθέντων και από το 11% εκείνων που αποφάσισαν.

Πίνακας. Και αν υλοποιηθεί η διαδικασία ενοποίησης της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ουκρανίας και της Ουκρανικής Ορθόδοξης Εκκλησίας του Πατριαρχείου Μόσχας, ποια από αυτές τις επιλογές θα υποστηρίζατε;

	% μεταξύ του συνόλου	% αυτών που έχουν αποφασίσει
Όλοι οι ιεράρχες της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ουκρανίας και όλοι οι ιεράρχες της Ουκρανικής Ορθόδοξης Εκκλησίας-Πατριαρχείο Μόσχας εκλέγουν νέο κοινό Προκαθήμενο και κοινή ηγεσία σε κοινή Σύνοδο	16	22
Όλοι οι ιεράρχες και οι απλοί ιερείς της Ουκρανικής Ορθόδοξης Εκκλησίας-Πατριαρχείο Μόσχας εντάσσονται στην Ορθόδοξη Εκκλησία της Ουκρανίας και γίνονται μέρος της	8	11
Μόνο οι ιεράρχες και οι απλοί ιερείς της Ουκρανικής Ορθόδοξης Εκκλησίας-Πατριαρχείο Μόσχας, οι οποίοι δεν έχουν αμαυρωθεί από τη συνεργασία ή τους δεσμούς με τη Ρωσία, εντάσσονται στην Ορθόδοξη Εκκλησία της Ουκρανίας και γίνονται μέρος της	47	66
Δεν με ενδιαφέρει	4	
Είναι δύσκολο να πω	25	

Στο ερώτημα ποιος από τους ιεράρχες είναι καταλληλότερος για τη θέση του επικεφαλής της ενιαίας Ορθόδοξης Εκκλησίας, ο Επιφάνιος διατηρεί ξεκάθαρα την πρωτοκαθεδρία - το 50% του συνόλου των ερωτηθέντων θα ήθελε να τον δει επικεφαλής της ενιαίας Ορθόδοξης Εκκλησίας (76% όσων έχουν διαμορφώσει τη γνώμη τους). Ακολουθούν επιλογές όπως ένας άλλος ιεράρχης από την Ουκρανία (8% όλων των ερωτηθέντων και 12% εκείνων που έχουν αποφασίσει), ο Ονούφριος (6% και 9%, αντίστοιχα) και ένας άλλος ιεράρχης εκτός Ουκρανίας (2% και 3%). Το ένα τρίτο των ερωτηθέντων δήλωσε ότι δεν έχει γνώμη ή ότι είναι αδιάφορο.

Πίνακας. Ποιος από τους Ορθόδοξους ιεράρχες, κατά τη γνώμη σας, είναι καταλληλότερος για τη θέση του επικεφαλής της ενιαίας Ορθόδοξης Εκκλησίας στην Ουκρανία;

	% μεταξύ του συνόλου	% αυτών που έχουν αποφασίσει
Ο Μητροπολίτης Επιφάνιος, ο σημερινός επικεφαλής της Ορθόδοξου Εκκλησίας της Ουκρανίας	50	76
Ένας άλλος ιεράρχης από την Ουκρανία	8	12
Ο Μητροπολίτης Ονούφριος, ο σημερινός επικεφαλής της Ουκρανικής Ορθόδοξης Εκκλησίας-Πατριαρχείο Μόσχας	6	9
Ένας άλλος ιεράρχης εκτός Ουκρανίας	2	3
Δεν με ενδιαφέρει	4	
Είναι δύσκολο να πω	30	

Στάση απέναντι στο νόμο για την απαγόρευση ορισμένων θρησκευτικών οργανώσεων

Τον Σεπτέμβριο του 2024, η Βερχόβνα Ράντα (σ.μ. Ουκρανικό Κοινοβούλιο) ενέκρινε σχέδιο νόμου σχετικά με τροποποιήσεις ορισμένων νόμων της Ουκρανίας όσον αφορά τις δραστηριότητες των θρησκευτικών οργανώσεων στην Ουκρανία, το οποίο επιτρέπει την απαγόρευση των δραστηριοτήτων των εν λόγω οργανώσεων που συνδέονται με τη Ρωσία υπό ορισμένες προϋποθέσεις. **Η συντριπτική πλειοψηφία των Ουκρανών - το 80% - υποστηρίζει την υιοθέτηση του νόμου αυτού.** Ο αριθμός εκείνων που δεν τον υποστηρίζουν ανέρχεται στο 16% και ένα άλλο 4% δεν έχει διαμορφώσει γνώμη.

Αν και η υποστήριξη για το νόμο είναι ελαφρώς υψηλότερη στη Δυτική και Κεντρική Ουκρανία, στην πραγματικότητα, σε όλες τις περιοχές της χώρας, η συντριπτική πλειοψηφία των Ουκρανών υποστηρίζει τον υιοθετημένο νόμο (από 71% στην Ανατολή έως 83% στη Δύση).

Πίνακας. Η Βερχόβνα Ράντα ενέκρινε νόμο που επιτρέπει, εφόσον υπάρχουν αποδείξεις, την απαγόρευση των δραστηριοτήτων θρησκευτικών οργανώσεων που έχουν δεσμούς με τη Ρωσία και εξαρτώνται από αυτήν μετά από ορισμένο χρονικό διάστημα. Υποστηρίξτε ή αντιτίθεστε στην έγκριση αυτού του νόμου;

	% μεταξύ του συνόλου
Υποστηρίζω	80
Δεν υποστηρίζω	16
Είναι δύσκολο να πω	4

Σχόλια του Αντόν Γκρουσέτσκι, Εκτελεστικού Διευθυντή του KIIS, σχετικά με τα αποτελέσματα της έρευνας:

Η θρησκευτική κατάσταση παραμένει εξαιρετικά ευαίσθητη στην ουκρανική κοινωνία. Ταυτόχρονα, βλέπουμε μια αυξημένη ζήτηση για ενότητα. Όπως γενικά στην κοινωνία, έτσι και στον θρησκευτικό τομέα, οι Ουκρανοί θέλουν να δουν περισσότερη ενότητα/συνοχή (ειδικά γύρω από την ιδέα της κοινής αντίστασης στον Ρώσο επιτιθέμενο).

Βλέπουμε ότι η πλειοψηφία των Ουκρανών υποστηρίζει σήμερα την ιδέα της δημιουργίας μιας ενιαίας Ορθόδοξης Εκκλησίας. Ταυτόχρονα, οι ερωτηθέντες διατυπώνουν δίκαιες προειδοποιήσεις κατά του να γίνουν μέλη μιας ενιαίας Ορθόδοξης Εκκλησίας όσοι έχουν αμαυρώσει τους εαυτούς τους συνεργαζόμενοι με τη Ρωσία.

Η συνάφεια του προβλήματος της συνεργασίας με τη Ρωσία εκδηλώνεται επίσης στο ζήτημα της απαγόρευσης των θρησκευτικών οργανώσεων που συνδέονται με τον επιτιθέμενο. Βλέπουμε ότι η συντριπτική πλειοψηφία των Ουκρανών ενέκρινε αυτόν τον νόμο. Αν και δεν ρωτήσαμε άμεσα για την απαγόρευση της Ουκρανικής Ορθόδοξης Εκκλησίας-Πατριαρχείο Μόσχας (και ο ίδιος ο νόμος δεν αναφέρεται αποκλειστικά στην Ουκρανική Ορθόδοξη Εκκλησία του Πατριαρχείου Μόσχας), [προηγούμενες δημοσκοπήσεις του KIIS](#) έχουν δείξει ότι η πλειοψηφία των Ουκρανών υποστηρίζει την απαγόρευση του Πατριαρχείου Μόσχας στην Ουκρανία. Ταυτόχρονα, σύμφωνα με τον νόμο, πρέπει να υπάρχει μια αξιόπιστη βάση αποδείξεων, επομένως είναι σημαντικό οι αρμόδιες αρχές να παρέχουν πράγματι πειστικά επιχειρήματα στο κοινό την κατάλληλη στιγμή.